

SUMMÁSOK

A MEZŐGAZDASÁGI SZOCIÁLPOLITIKA egyik legsúlyosabb kérdése az időszaki munkások helyzete. Mezőgazdasági üzemeink csak a legnagyobb munkaszükségleti időben foglalkoztatnak idénymunkásokat, akik a munka befejezése után kénytelenek vagy másutt munkaalkalmat keresni, vagy ennek hiányában mélyen a létminimum alatt élni. Az elszerződés ideje a munkaszükséglet mérve szerint i—8 hónap között váltakozik. A munkások számára a munkahely és lakóhely időnkénti felcserélése azzal a hátránnyal jár, hogy egyik helyen sem tekintik kérdésüket megoldottnak. Ebben a belső vándormozgalomban a nincstelen agrárproletárok mellett azoknak a törpebirtokosoknak családtagjai is résztvesznek, akik nem tudnak saját földjükön megélni és ezért kiegészítő keresetre szorulnak. Vándormunkásokhoz soroljuk: a summásokat (hónaposokat), a szakmányosokat, az aratókat, a cséplőket és napszámosokat, akiknek lakóhelye és munkahelye nem esik egybe.

A belső munkásvándorlást — megbízható statisztikai adatok hiányában — az egyes vidékeken jelentkező nagy munkaszükséglet és másutt erősen mutakozó munkanélküliség kiegyenlítődéssel magyarázhatjuk. A legnagyobb „munkáskibocsátó“ megyék: Heves, Borsod és Zala. A „munkásbefogadó“ megyék: Fejér, Somogy, Veszprém, Baranya és Tolna vármegyék. A megyék szociális feszültségét vizsgálva láthatjuk, hogy a fentieknél nagyobb népsűrűségű helyeknél (Hajdú, Békés, Csanád stb.) a megyén belül szerződnek el munkára, vagy a mezőgazdasági munkás életformától eltérő foglalkozásra (vasúti vagy ipari munka) térnek át. Az ipari munka felszívó erejét még a nagyobb mezőgazdasági népsűrűségű megyékben is tapasztalhatjuk (pl. Zala megyében Lispe). A hivatalos statisztika az évenként egyik törvényhatóság területéről a másik törvényhatóság területére mezőgazdasági munkára elszerződőket negyven-, újabban ötvenezerre becsüli. Azonban a munkáskérdés egyes fejezeteinek tisztázása a megkötött szerződések alapján igen felületes és hiányos lesz. A szerződések a munkás jogairól és járandóságairól ritkán adnak teljes képet.

A summás életformát a föld és népesség viszonyának megbomlása okozta. A falu határa szűk lett s a nép kénytelen volt más vidéken megkeresni a téli kenyeret. A falu közösségi ereje nem engedte az egyént végleg elszakadni s ezért igyekezett a kialakult közösségi életbe legalább télre visszatérni. A föld népességeltartó képessége tájakként különböző időben vált elégtelenné. Így Mezőkövesden, a „summások hazájában“ először a hetvenes években szerződtek el aratási és cséplési munkára. Egyik helyen a 36 munkánpra kaptak 7 köböl búzát, 7 forintot és 6-os konvenciót (2 véka búza, i véka rozs, 6 kg szalonna, 6 kg hús, 6 kg bab, 2 liter ecet, 6 liter pálinka és I kg sajt). Tíz évvel később a megélhetés a nagy szaporodás miatt egyre nehezebbé vált, ekkor már 5—6 hónapra kötnek szerződést. A Nagybánomra elszerződött öthónaposok kaptak 85 forintot, egy pár csizmát vagy I mázsa búzát és a fennemlített 6-os konvenciót. A munkaidő napkeltétől napnyugtáig tartott. A szállásuk az istállóban volt.

A summásság aztán évről évre nagyobb tömegeket mozgatott meg. A század fordulón már a környékbeli hegyi falvakból (Cserépváralja, Tárd, Bükkzséno, stb.) is sokan szerződnek el időszaki munkára. A Mezőkövesdről elszerződött csapatok száma 1910-ben meghaladta a kétszázat, ami harminc évvel később sem változott.

Ma is olyan szomorúan éneklük sorsukat, mint néhány évtizeddel ezelőtt.

Isten vele! Intéző úr büszke pallérja
már minket a jövő évben nem szekírozhat.
Szekírozza azt a boldogasszonypusztai kislányt,
akivel a jövő héten trágyát szórni jár.

Intéző úr kiállott a gang alá,
onnan nézi, hogy a summás mit csinál.
Dolgozik-e vagy csak lopja a napot,
megérdemli-e a savanyú babot.

Intéző úr, ha bemegy a szobába,
rákönyököl a diófa asztalára.
Búnak hajtja a fejét,
mert a summás mind elvitte a pénzét.

Még fájdalmasabb, mikor

Eljött november elseje,
Letelt a summás ideje.
Minden be van takarítva,
Csak a pénz nincs a markunkba.

A szállás, a táplálkozás, a munkaidő és bánásmód más foglalkozási ágak fejlődéséhez viszonyítva lényegtelen változást mutat. A munkásokat hodályokba, istállókba zsúfolták össze, ami még ma sem ritkaság, mert a „nemek szerint elkülönített szállást“ sem adják meg. A táplálkozás rosszabb lett, mert a háború előtt 6-os konvenció volt, amiből 3—4-es maradt meg. A munkaidő régen is napfelkeltekor kezdődött és napnyugtáig tartott. Ha a többi szociálpolitikai tényezőt összehasonlítjuk, nem nagy haladást tapasztalunk. A legfontosabb tényezőben, a munkabérből jelentkező változás s ha az 1935—40. évek emelkedő bérét vizsgáljuk, láthatjuk, hogy a summásbér pénzértéke megkétszereződött. Nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a bér emelkedése milyen hatással volt a munkásság életszínvonalára.

A mezőgazdasági üzemek nagysága szerint az időszak munkák jelentősége is fokozódik. A 20—100 kat. hold birtoknagyság az időszak munkások 6%-ának, a 100—1000 kat. hold 32%-ának, az 1000 kat. holdon felüli birtoknagyság 62%-ának nyújt hosszabb-rövidebb foglalkoztatást. A mezőgazdasági nagyüzemek munkabérlétsége munkakategóriák szerint a következőképpen oszlik meg:

szegődményes cseléd (stb.)	54%	hónapos (summás).....	10%
részes.....	19%	szakmányos	2%
napszámos	15%		

Az időszak munkások eloszlása tájanként és üzemenként változik. Pl. Felvidéken több helyen a hónaposok munkáját is napszámosokkal, míg ipari centrum közelében (pl. Budapest környéke), ahol a mezőgazdasági munkásság máról holnapra gyári munkára tér át, a munkálatokat olcsóbb és igénytelenebb hónaposokkal végeztetik el.

A summás munkájának ellenszolgáltatását háromféle módon kaphatja: készpénzben, készpénzben és gabonában (búza, rozs) vagy tisztán gabonában s mindháromhoz járul a konvenció. Hogy a háromféle munkabérről kellőképpen vizsgálhassuk, egy közös összehasonlító alapot kell keresnünk, amit szükségképpen pénzértékben fejezünk ki. A pénz vásárlóerejének összevetése a munkabérral fejezi ki az életstandard emelkedését vagy csökkenését.

A summásbér pénzbeli felértékelésénél a tekintetbe veendő árak körül vannak félreértések. A természetben fizetett béreknél a kiskereskedelmi, vagy nagykereskedelmi és vasúti fuvar költséggel terhelt ár kevés eltérést mutat. Évekkel ezelőtt a gazdaságok a munkásoknak járó búzát, rozstot az idő kiteltekor velük szállították haza. Az utóbbi évek szállítási nehézségei miatt kétféle mód alakult ki: a munkaadó a munkások lakóhelyén levő Futurabizományosnál vette meg a gabonát, vagy a munkaidő kiteltekori napi árat fizetett ki, amit a munkás saját belátása szerint használhatott fel.

Nagyobb nehézségekkel találkozunk a konvenció, illetve a munkás élelmezésének értékelésénél. Ugyanis az uradalmak igen nagy százaléka a havibér mellett havonta természetbenieket (liszt, hús, bab, burgonya, só, ecet) ad a munkáskonyhára. Ezekre nézve a budapesti piac alapján kiszámított kiskereskedelmi árakból való kiindulás téves. A gazdaságok a saját üzemkörben termelt búzát (lisztet), birkát, babot és burgonyát munkásaiknak nem kis- vagy nagykereskedelmi áron, hanem termelői áron adják. Hogy hogyan számolják el, az könyvviteli felfogás dolga, mert a termelői és kiskereskedelmi ár közötti különbség az üzem tiszta hozamán mutatkozik meg, ami szerint a termelés jövedelmezősége nagyban emelkedik és érdemessé teszi harmadik-negyedik megyéből vándormunkások szerződését. Az uradalom pedig nem mindig ad elsőrendű konvenciót. A bab egy része olykor szemét, a burgonya nem egyszer rothadt, a hús elég gyakran kimustrált, vagy kényszerlevágott állati termék stb. s ehhez járulhatnak néha a munkásgazda és az általa beosztott szakácsnék kisebb-nagyobb lopásai. Az ilyen minőségi és mennyiségi eltérések miatt a gazdaság még a budapesti nagykereskedelmi árat sem érhetné elj még ebből az árból kellene a majorból a vasútállomásra s onnan Budapestre való szállítás és berakás költségeit viselni.

A Központi Statisztikai Hivatal által 1939-ben begyűjtött nagykereskedelmi árak szerint számítjuk ki a mezőkövesdi négyes konvenció (20 kg kenyérliszt, 10 kg főzöliszt, 4 kg szalonna, 4 kg hús, 4 kg bab, 15 kg burgonya, 1 kg só és 1 liter ecet) pénzbeli értékét, amit a legmagasabb konvenciónak tekinthetünk. A konvenció nagykereskedelmi áron való vétele az idei évben körülbelül a termelői árral fog megegyezni. A kapott összeget elosztjuk 30 nappal, mely szerint egy munkás napi élelmezésének értéke 88 fillér, mint felső határ.) Ezt az értékelést támasztja alá a vas megyei Munkabérmegállapító Bizottság, amely ez évben a munkás napi élelmezésének értékét 90 fillérben állapította meg. Az átlagot a három summás kibocsátó megye (Heves, Borsod és Zala) konvenciójának átlaga adja napi 75 fillérben. A legalsó határt a helybeli, vagy szomszéd falubeli munkások alacsonyabb konvenciója fejezi ki, aminek értékét az elmúlt évben egy „elsőrendű nagybirtok“ napi 61 fillérben fizettette ki.

A fentiekben a summás konvenciójának pénzbeli értékét vizsgáltuk s a szakácsnő fizetése, konyha fűtése, világítása, iga ebéd kivételre, mint a gazdaság részéről felmerült költségek tekintendők.

Hazánkban az egyik legkitűnőbb időszak munkás a mezőkövesdi summás, akinek a munkabére a legmagasabb. Az utolsó öt évi munkabér alakulásánál nem szabad elfelejteni, hogy az a legkülönbözőbb hatások alatt történt. A katonai behívások nemcsak a férfiak, hanem a női és gyermekmunkások bérét is emelte. Azonban a munkásság egyre nagyobb aggodalommal látta, hogy tavalyi keresetért alig kap valamint s a régi béren való elszerződés még inkább a létminimum alá süllyedést eredményezte volna. A németországi munkáskivitel és a gyárak nagy munkaszükséglete elsősorban az ipari centrumok közelében levő mezőgazdasági népességet szívta fel, ami jelentékenyen hozzájárult a mezőgazdasági munkáskínálat csökkenéséhez, illetve a munkáskereslet erősödéséhez. A mezőgazdasági termelést pedig az

a veszély fenyegette, hogy munkaerő nélkül nagyobb veszteség éri nemcsak a gazdaságot, hanem a nemzetgazdaságot is. Így kénytelenek voltak nagyobb munkabérekkel számolni, ami a magasabb terményárakban és kedvezőbb értékesítési lehetőségekben térült meg. (Az elmúlt évben a mezőgazdasági termékek ára 29%-kal, míg a mezőgazdasági munkabérek 25%-kal emelkedtek.)

A fenti tényezőkön kívül jelentősen hozzájárult a munkabér csökkenéséhez, illetve emelkedéséhez a búza áringadozása. A gazdasági válság mélypontján a búzaár alászállása havi 4—5 P munkabércsökkenésben nyilvánult meg. Az 1939—40. évek közti két pengős munkabéremelkedést a búza áremelkedése tíz pengőre javította fel.

Ilyen hatótényezők mellett — konvenció nélkül — a mezőkövesdi bér átlaga az utolsó öt évben a következőképpen alakult:

	1936	1937	1938	1939	1940
I. osztályú munkás	27.05	33.77	43.87	48.91	58.52
II. osztályú munkás	19.18	25.83	31.87	35.39	42.53

A fenn tárgyalt béren kívül meg kell említeni az ú. n. pótdíjat. Egyes gazdaságok a summások közül osztnak be a belső üzemműködés állatok, vagy gépek mellé munkásokat. Ezért általában munkanaponként 20 fillér, munkaszüneti napon 40 fillér „culágot“ kapnak. Ugyancsak csekély pótdíjat adnak kaszálásra és zsákolásra. Ma még annyira elvétve történik a pótdíjazás, hogy országos viszonylatban kialakult egységes pótdíj rendszerről nem beszélhetünk. Itt megjegyezzük, hogy egyes agrárirók a pótdíj bevezetésével a munkateljesítmény növelését kívánják elérni.

A summás csapat vezetőjének, a munkásgazdának az elsőosztályú munkás bérének és konvenciójának kétszerese van, amihez egyéb járandóságok járulnak (malactartás, kukoricaföld, naponta tej, személyi jutalék, ami kiteszi a munkabérének legalább negyed részét). Felesége, mint gazdasszony irányít a konyhán, ezért elsőosztályú férfibért kap s legtöbbször velük van serdülő lányuk, vagy fiuk, akik szintén keresnek. Ez a dolgozó munkásokéhoz aránytalanul nagy kereset is hozzájárul a munkásgazdák iránti ellenszenv fokozódásához.

Az utóbbi években a németországi munkáskivittel kapcsolatban a munkabér kérdését is igen eltérően ítélik meg. Egyik agrárirónk bátran kimondja: „A tüneményes keresetekről szóló hírek mindenestre a mesék honába tartoznak“. A munkások legnagyobb része „a jobb kereset reményében“ ment ki s a férfi munkások 800 P, míg az asszonyok és lányok 600 P körül hozták haza, nem számítva a békeévekben vámmentesen behozott iparcikkeket. Ha a fenti keresetet szembeállítjuk egy hazai gazdaságból hazavitt keresettel, kimondhatjuk, hogy az idegenben az itthoni bér kétszeresét, sőt háromszorosát keresték meg. Hogy nyolc hónap alatt koplalással, de megkeresték a télirevalót. A magas kereset ellenére pl. a márkaátszámítás felárral történt, amit az állam vállalt magára. Továbbá nem voltak olyan nagymérvű levonásaik, mint a német mezőgazdasági munkásoknak. Ezek az utóbbi szempontok legkevésbé érdekük a munkásokat.

Egy magyar agráriró határozottan kijelenti, hogy a hónaposok „egy munkanapra eső keresete lényegesen nagyobb az átlagos napszámabérnél.“ A két munkanem hasonlóságát fejezi ki az időszaki jelleg, a napfelkeltétől napnyugtáig tartó munkaidő és az elvégzendő „mindennemű gazdasági munka“. Hogy a gazdaságok vidékenként napszámot, vagy summást alkalmaznak-e, függ a vidék munkáviszonyaitól, a gazdaságban kialakult szokásoktól és vezetőktől.

E két munkanem hasonlóságát elismerve, ha a bérek havi eloszlását összehasonlítjuk, látjuk, hogy míg a napszámber júliusban, aratás idején éri el a legmagasabb pontot, majd lassan esik alá, addig a summás bére ugyanolyan szinten áll áprilisban, mint júliusban, vagy éppen szeptemberből. A különbség okait bármire is vezessük vissza, hátrányát munkás és munkaadó egyaránt érzi.

	Napszámber fillérekben	Summásber Napi fillérekben munkaórák (napokra elosztva)	
Április	229	264	12.5
Május	267	264	13.0
Június	339	264	14.0
Július	396	264	14.0
Augusztus	393	264	12.5
Szeptember	332	264	11.0
Október	294	264	10.0
November	263	264	8.0

Az 1940. évi napszámber országos átlagát vetettük össze egy fejtér-megyei nagybirtok elsőosztályú férfi munkabérével. Az összehasonlítási alapot nyolc hónapban állapítottuk meg, mivel az időszakai munkásszükséglet általában erre a periódusra esik. A summásber változatlansága mellett a napszámber híven tükrözi vissza a hosszabb munkaidő és nagyobb munkáskereslet béremelő hatását. Ha az októberi 20 órás munkaidőt vesszük alapul és a jelzett summásbert a megdolgozott idővel állítjuk arányba, látjuk azt a visszás helyzetet, amelynek hasznát csakis a munkaadó látja. Ugyanis a jelzett 6 hónapi időszakban a munkás napi 10 óránál többet dolgozik, de ezt a munkabértöbbletet nem kapja meg. Amikor azonban a munkaidő 10 óra alá esik, akkor az uradalmak legnagyobb része a summásberről szakmánybérre tér át. Ha a megdolgozott, de ki nem fizetett bért, a kifizetett, de meg nem dolgozott bérrel állítjuk szembe, kiviláglik e téren is a munkaadó kedvező helyzete. Nem is említem, hogy a summás júliusi aratással bére négyszeresét, míg augusztusban csépléssel a bére kétszeresét kereshetné meg. Döntő fontosságú volna a munkabérnek a munkaidővel való összekapcsolása: vagy megállapítanák a napi 10 órás munkaidőt és hozzá az alapmunkabért s az ezenfelül megdolgozott munkaidőt havi átalánnyal fizetnék ki, vagy pedig az órabért vezetnék be, ami a munkateljesítmény nagyobb mérvű emelkedését is eredményezné.

A munkásszerződések és munkástörvény szerint a mezőgazdasági munkásnak napfelkeltekor már a munkahelyen kell lenni s onnan napnyugta előtt nem távozhat el. Tehát a munkabér értékelésénél figyelembe kell venni a munkaidőn kívül naponta átlagosan egy órát, amelyet a munkás járással tölt el. Itt végeredményben nem az idő, hanem az a veszteség lényeges, ami a munkáson keresztül az egész nemzetgazdaságot érinti. Ha a napi egy órai járást 25 munkanappal szorozzuk, kapjuk meg egy hónap idővesztését, ami egy 8 hónapos munkásnál pénzben 52 P 40 fillért tesz ki, amely meghaladja egy havi (konvenció nélküli) keresetét, s ezt ötvenezerrel beszorozva kapjuk meg azt az egynegyedmillió pengő veszteséget, mely az időszakai munkások révén a magyar mezőgazdaságot is érinti.

Az eddigiek során a munkásnak kifizetett, illetőleg természetben kiadott munkabér alakulását és pénzbeli értékét vizsgáltuk. Azonban az üzem szempontjából fontos a summás bér változó része is. Itt még korlátlanabbik nyilvánul meg a munkaadó törekvése: minimális áldozat — maximális haszon.

A múlt év bérei alapján a következő felkerekített költségek merültek fel egy idegenből szerződtetett 6 hónapos 125 személyes summás csapatnál:

I. Előmunkálati költségek:

dobolás és toborzási engedély	12.— P
gazdának fejenként járó toborzási díj (talpaló pénz) összesen	125.— „
szerződéskötés, intéző oda- és visszautazási költségei	100.— „
kocsival való ki- és visszaszállítás	125.— „
szállítás előkészítés (meszelés, deszkák, szalma).....	125.— „
vasúti oda- és visszaszállítás ¹	1040.— „
hatósági orvosi vizsgálat (trachoma ellen)	62.50 „
	1589.50 P

II. Munkába állás utáni költségek:

A) Személyi kiadások:

summásgazda kétszeres fizetése és élelmezése	792.— P
summásgazda egyéb járandóságai (tej, kukoricaföld stb.)	166.— „
i főcsakácsné (gazdaasszony) fizetése és élelmezése	396.— „
4 szakácsné fizetése és élelmezése	1344.— „
5 vízhordó fizetése és élelmezése	1680.— „
i gazdahelyettes pótdíja	180.— „
i férfi és i nő elsőmunkás pótdíja	120.— „
orvosi gyógyszer és kórházi költség	810.— „
	5488.— P

B) Dologi kiadások:

konyhameszelés és javítási munkák	25.— P
szállítás világítása.....	576.— „
félnapra egy iga ebéd vitelre és fahordásra	1125.— „
edénykopás, törés és beszerzés	300.— „
konyhára tüzelő, világítás.....	882.— „
	2908.— P

A fenti költségek természetesen a munkáscsoport nagysága és az eltöltött hónapok szerint változnak. Az előmunkálati és munkábaállítás utáni költségeket összeadjuk és osztjuk a dolgozott hónapszámmal összeszorított munkások számának összegével, ami jelenti havonta egy munkásra eső költséget. Fenti számításunk szerint 11.74 pengő.

Az ideai summásbér alakulására hatással volt a földművelésügyi minisztériumnak az a rendelete, amely a legkisebb munkabérrre vonatkozó irányelveket szabta meg. A summásmunkásokat munkabér szempontjából 3 osztályra osztotta:

Aug.

LENCSÉS: SÜMMÁSOK

105

„Elsőosztályú munkás az a férfi, aki 19. életévét betöltötte és aki nehéz munka kifejtésére (pl. kaszálás, zsákolás, stb.) képes.

Másodosztályú munkás a) az a teljes munkabírási nő, aki a 17. életévét betöltötte, de 55. életévét még nem töltötte be, b) az a teljes munkabírási férfi, aki 16. életévét betöltötte, de 19. életévét még nem töltötte be, c) nehézmunkára nem képes férfi, aki 19. életévét betöltötte.

Harmadosztályú munkás, a) az a férfi, aki a 16. és az a nő, aki 17-ik életévét még nem töltötte be, 61 az a férfi, aki a 60-ik és az a nő, aki 55-ik életévét betöltötte“.

A kor ezideig még nem játszott ilyen szerepet, mert a 18 éves legény már bírta a kaszálást és zsákolást. A gazdaságok csak első- és másodosztályú munkást ismertek, mivel 14—15 éven aluli lányokat és fiúkat nem igen szerződtettek. Megesik, hogy 60 éven felüli munkás még kifogástalanul kaszál, de már zsákolni nem tud, mégis harmadosztályúnak számít.

¹ A vasúti szállításért a gazdaságok a munkásokkal 2—3 napi „angáriát“ dolgoztatnak, miáltal az oda- s visszaszállítás költségét voltaképpen a munkások fizetik.

a) élelmezés mellett		felesgabona	készpénz
I. o. munkás	200 kg	8.— P
II. o. munkás	160 „	6.— „
III. o. munkás	120 „	4.— „
b) élelmezés nélkül			
I. o. munkás	300 kg	15.— P
II. o. munkás	240 „	12.— „
III. o. munkás	180 „	8.— „

Továbbá a munkaszüneti napon teljesített munkáért „legalább 25%-kal feleméit legkisebb napszámbert” kell megállapítani.

A fentieknél is fontosabb az a rendelet, amely szerint a summásbér „megállapított és hatályba lépett legkisebb mértékét az említett naptól (március 20.) kezdődőleg egyszersmind a legnagyobb munkabérnek is kell tekinteni”. Ettől csak 10%-os eltérés lehet jogos, ami az átlagosnál nagyobb munkateljesítmény jutalmazását célozza. E rendelethez kiadott körrendelet megkísérli a munkabérrögzítést megindokolni. Zavartalan és eredményes termelés csakis a munkaadó és munkás közti egyetértésben lehetséges, ha bármelyik fél is vét ellene, nagy károk keletkeznek.

A bérmegállapítás a munkaadó számára olyan hézagokat hagyott, amelyeket a munkások kárára bármikor kihasználhat. A munkabér szempontjából ki dönti el, hogy melyik a könnyebben és nehezebben művelhető talaj? Csakis a munkaadó. A szakmánybéreknél nincs szétválasztva a tavaszi és őszi munkabér, ami a répaszedésre, tengerítőrésre elszerződő munkásokat érinti legérzékenyebben.

A summás bére a gazdasági válságtól az elmúlt évig állandóan emelkedett. Ha a bér pénzértékét tekintjük, hasonlókat látunk, de ha egyes évek közszükségleti cikkeinek áralakulásával hasonlítjuk össze, lényeges javulást nem tapasztalhatunk. A summásság létfenntartási költségét alkotó szükségleti elemeket minden évben egyenlőnek vettük s ezáltal a pénz értékének vásárlóerejét számítottuk ki. Élelmezésbe csak a legfontosabb cikkek (búza, bab, burgonya, zsír), ruházatban a nyári férfi, női és gyermek felső- és alsóruhák, míg a fűtés és világításban fa, szén és petróleum árait vettük be. A létfenntartási költség negyedik alkotóját a vidéki lakbéradatok hiányában mellőztük. Az említett három csoport árait a budapesti kiskereskedelmi árak alapján vontuk össze, mivel falusi kiskereskedelmi adatgyűjtésünk nincs és a fővárosban kialakult árak hatását a vidéki kiskereskedelmi árak időbeli késéssel mutatják.

Munkabérindex Létfenntartási index

1930	71	100
1931	46	100
1932	34	92
1933	23	84
1934	33	88
1933	37	101
1936	39	101
1937	46	113
1938	60	115
1939	67	114
1940	80	133

A munkabér és a létfenntartási költség indexe a 30-as évekbe« közeli-tette meg legjobban egymást s ettől kezdve a gazdasági válságig nagy eltérést mutat. A mélyponttól a különbség az elmúlt évi kisebb ingadozásoktól eltekintve egyenletes maradt.

A summás háztartások a munkáskereseten kívül minden más jelentősebb bevételt nélkülöznek. A favágással foglalkozók olcsóbban és rövidebb időre szerződnek el, mint síkvidéki társaik. A summásmunka a családi közösséget felbontja és a háztáji termelést (háziállattartás, konyhakerti növénytermesztés) teljesen lehetetlenné teszi. Vagy nincs rá hely, vagy az egész család idegenbe megy, ahol idő és hely híján nem termelhetnek. A hiányos kereset a summáscsalád megélhetésében időszakos ingadozásokat idéz elő. A nyári keresetet a tél folyamán szűkösen felélik, úgyhogy mire munkára mennek, már adósságuk van. Az esetleg otthonmaradottak számára az első hónapok jelentenek nagy nélkülözést, míg a dolgozó családtagok pénzt nem küldenek haza.

A summáskérdés megoldása vagy megoldatlansága nagyban a jövőbeli munkabérlpolitikán múlik. Hisszük, hogy a munkásság életszínvonalának és a mezőgazdasági termelés jövedelmezőségének figyelembevétele melleit is lehet, sőt kell számukra rendes emberi megélhetést biztosítani.

LENCSÉS FERENC